

déstörténeti értéke lebeg, amely szempontnak a jellemző erejű prózai fordítás jobban megfelel, mint a verses, — s csak másodsorban értékelem Herondas műveit, mint irodalmi termékeket.

Csengery János nagy művészi értékű fordításainak gazdag sorozatában méltó helyet foglal el az immár magyar nyelven megszólaló kis-ázsiai görög Herondas is. —óó—

Hat francia regény. Hat regényről szólunk itt, amelyeket semmi más nem fűz össze, mint hogy valamennyi francia kéz munkája.

A *Mestermű Zolának* nem a legjobb művei közé tartozik. Cselekménye alig van, a regényíró itt háttérbe szorítja a theoretikus. Claude tragédiája a tárgy, aki a festészetért mindent föláldoz, még szerelmét is. Lángész, de a lángésznek rendesen az végzete, hogy addig harcol az áradattal, míg el nem bukik s ha boldogul is, már nem ő látja jutalmát. Claude is küzd hősiessé, de mindenütt a középszerűség győz, belőle, rajta keresztül híresek lesznek a kollegái, ő pedig az öngyilkosságba menekül. Zola önmagát rajzolja itt, Claude küzdelmei az övéi is, neki is egész életében a leghevesebb harcokat kellett folytatnia az ellenkező áramlatokkal. A naturalista Zolából ebben a regényben alig találunk mást, mint a pesszimista, az életben, az embereken nem bízó fölfogást.

Francis Carco-t úgy ismerik, mint a Montmartre költőjét. Verseit inkább könnyed, romantikus báj jellemzi, regényeit ellenben sötét naturalizmus hatja át. A *Verotchka l'étrangère* c. regénye, magyarul a *Kokain*, a most Párizsban élő orosz emigránsok világába vezet. Hősei a bolsevizmus elől menekült oroszok, ezek a sokat szenvedett, sajtó lelkű emberek, akik az élet realitásai elől a kokain mámorába merülnek. Különös alakok ezek, mintha Dosztojevskij hősei lépnének elénk, valahogy érthetetlenül, lenyűgözve állunk e félyad emberek előtt, akik végzetszerűen rohannak a megsemmisülés felé. A kokain, a „fehér bálvány”, enyhíti ideig-óráig fájdalmaikat, azonban lassan, de halálos biztonsággal szorítja őket karmai közé.

Az író másik regénye, A Hurok (L'Homme traqué) még teljesebben

Dosztojevskij hatását mutatja. A „Bűn és Bűnhődés” témáját veti föl itt Carco, hőseit, a gyilkos Lampieurt ugyancsak lelkiismeretfurdalása hajtja a rendőrség kezei közé, mint Raszkolnyikovot, a titkos bűnt is éppúgy végzetes nyomással hordozza vállain, mint az orosz regényíró hőse. Még Szonja alakját is megtaláljuk Léontineben, akit Lampieur mellé sodor valami véletlen s a bűntudat tartja őket egymás oldalán. Stílusában is szintén Dosztojevskij inspirálta Carcót, titkolózó, az eseményeket csak sejtető eljárásával az olvasót állandó feszültségben, ideges nyugtalanságban igyekeztik tartani.

Jean Cocteau regénye, A párizsi ju, banális szerelmi történet egy diák s'egy kis színész nő között. Igazán kár volt ezt a munkát magyarra fordítani. Ilyen regényeket minden évben tömegével dobnak a párizsi könyvpiacon. Itt is megjelenik az agyoncsépezt házassági háromszög, azzal a különbséggel, hogy a férj helyett a gazdag kitartó szerepel. Nem a mi világunk ez; az erkölcs itt sokkal lengőbb valami, mint amit mi kívánunk. A fordító is elég felületesen végezte munkáját,

Clément Vautelet szellemes eseményeit jól ismerjük a francia lapokból. Könnyed elbeszélőnek bizonyul „Önagysága nem akar gyereket” címen magyarra fordított regényében is. A lélekrajz nem nagyon fontos nála. A háború utáni léha francia életet vázolja: az emberek csak az élvezeteknek élnek, a komoly kötelességeket félvállról veszik. A látzólag könnyed világról azonban mély sebet takar. Franciaországnak oly problémáját, melynek megoldása nagyon is égető: a népszaporodás kérdését. Az író programja: minél több gyermeket Franciországnak. Regényalakjai csak bábok, akiket úgy rángat, ahogy az ő programjának megfelelnek.

A hat regény közül a *Pierre Véber-é* a legértékesebb: a „Pompadour kalandja”, melynek ugyan Madame Pompadourhoz nagyon kevés köze van, mert egy szindarab címe ez, mellyel két szerző sok akadály után sikert arat. P. Véber ezúttal nem a színpadra vezet bennünket, hanem a kulisszák mögötti életet akarja megeleveníteni, azt a sok intrikát, szerelmet, hazudozást,

nagyképűséget, lóást-futást, mely egy darab előadásáig felvetődik. Minden üzlet itt s egy darab sikerénél nem az a legfontosabb, hogy jó legyen, hanem hogy kellően elő legyen készítve. A sikerből mindenki részt kér, de a sikertelenségért csak a szerzők felelősek. Sok kellemetlen igazságot hallunk itt a színházról, ha túlozva is. Szellemesen megírt, kitűnő szatíra ez, melyet elejétől végig nagy érdeklődéssel olvasunk.

Megyeri József.

Gáspár Jenő: A kék sziget. A művészettudomány bárminő pontos elmélkedéssel állapítja is meg az egyes művészeti ágak lényegét és határaiknak vonalát, a gyakorlat mégis számtalan esetben mutat fel olyan alkotásokat, amelyek merészen vágnak át más művészi megnyilatkozások területére. Kétségtelen, hogy ezek a jelenségek az elmélet könyörtelensége előtt mindig mint vádlottak szerepelnek, de érdekességük és hatásuk néha egyáltalában nem csorbul miatta. A szobrászat ismer pittoreszk alkotásokat, a piktúra plasztikusokat, az irodalom fel tud mutatni nem egy lírai drámát, lírai eposzt, vagy zenei hatásokra törekvő költeményt, s még hozzá minden fajtából olyat, amely századoknak változó hangulatát kiállja s amely a legfinomabb izlésű közönség mérlegére helyezve sem találta-tik könnyűnek.

E jelenség magyarázata, sőt esztétikai igazolása is talán abból a körülményből fakad, hogy nem árt, ha mindenféle műág és műfajta megpróbálja kifejező képességeinek legszélsőbb határait kitapogatni, ha megkíséreti magából mindazt a hatáslehetőséget kicsalni, ami esetleg benne rejlik, ám történjék ez némi határsértések árán is. A lehiggatott korok művészi felfogása persze mindig vissza fogja parancsolni őket a maguk szabályozott medrébe, de lázasabban kutató korszakok okvetlenül kifelé is fognak kísérletezni.

E gondolatok feltevése kínáltan kínálkozik annak, aki Gáspár Jenőnek *A kék sziget* című regényét olvassa. E munka egész koncepciójának, szerkezetének és minden mondatának mögötte lírai egyéniség nyugtalanodik. S e líraiság nem akar elbujni, nem szándék ellenére, nem a regényszerűség formáiért és

az elbeszélés objektivitásaért kinosan és hiába vergődve olyan amilyen, hanem egész művészi intenciójával akarja is ezt az alanyiságot. Az érzéseknek felfokozott lendülete, a színeknek buja tarkasága, a hangulatoknak és hangoknak szinte zenei hullámlása, a nyelvnek hol szélessé táguló hömpölygése, hol pedig vibrálóan ideges szagattottsága, — mind-mind valami tudatosan fékerezett líraiságból támad elő.

S éppen ez az, ami a regénynek érdekességét és eredetiséget ad. Mert maga a tárgy — egy családos művészembernek szerelme egy másik művészlelek, egy idegen nő iránt, hányódása a hitvesi hűség és a művészet szabadossága között, s e hányódásnak tragédiába fordulása — e tárgy talált már feldolgozóra elégszer. S bár Gáspár Jenő magát e témát is meggyőzően és igazsággal mondja el, könyvének főérdekességét mégis forró líraisága teszi. Egy-egy mondata szinte veressé kívánkozik, egy-egy szakasza szinte prózában írt költeménynek hat. S ehhez a túlfűtött hangulathoz a regény miliője is jól talál: nagy része Capriban játszik, a híres kék sziget közelében. E délszaki forróság és ez a természeti exotikum stílusosan festi alá az elbeszélő modor és a nyelv líraiságát.

Magának a kék szigetnek különben a regényben nemcsak valeur-értéke van, hanem a mondanivaló szimbolmát is ez hordozza. Ahogy az író mondja: „mindnyájan rajta ülünk a bíbor hajón, amely kék vizeken suhan, aranyból vannak az evezői, drága selyem a vitorlája s nem köthet ki soha a kék szigeten...”

Ha valaki nyelv-esztétikai tanulmányt akarna végezni s a pittoreszk stílusról felvilágosodni, az alig találhatna jellemzőbb mondatokat e könyv mondatainál. A jelzők és határozók tömege, amint egy-egy főnevet vagy igét tesznek egyenivé, a színek tarkasága s a vonalak arabeszkje nagy gazdagsággal omlik elének. Tagadhatatlan, hogy e nagy bőség, e mámoros pazarság néhol már fárasztóvá is válik, hogy e modornak jogos artisztikumra néhol az erőszakoltság érzését is fel-felkelti, de a szerzőnek lírai tehetsége, művészi szándékának nemessége, forma-törekvésének jogossága a kifogásokat az olvasóban elnémítja.